CE

Zdobądź europejski rynek dzięki oznakowaniu CE!

Komisja Europejska
Przedsiębiorstwa i przemysł

Spis treści

Czym jest oznakowanie CE? 3

Obowiązki producentów 4

Obowiązki importerów i dystrybutorów 5

6 kroków do oznakowania produktu znakiem CE 6

Jednostki notyfikowane 8

Normy zharmonizowane – niezawodny sposób zapewnienia zgodności z wymaganiami 9

W jaki sposób oznakowanie CE chroni interes publiczny? 10

Kto w firmie powinien zająć się oznakowaniem CE i jakie dokumenty są wymagane? 11

Czym jest oznakowanie CE?

Unia Europejska, wprowadzając przepisy dotyczące oznakowania CE, stworzyła innowacyjny instrument mający na celu usunięcie przeszkód w swobodnym przepływie towarów oraz ochronę interesu publicznego.

Oznakowanie CE istnieje w obecnej formie od 1993 roku. Jest ono kluczowym wskaźnikiem **zgodności produktu z prawodawstwem UE** i umożliwia swobodny przepływ towarów na rynku europejskim. Umieszczając znak CE na wyrobie, producent oświadcza **na własną odpowiedzialność**, że produkt ten spełnia wszystkie wymogi prawne, aby to oznakowanie uzyskać, a tym samym, że może on być sprzedawany w **Europejskim Obszarze Gospodarczym** (EOG – 27 państw członkowskich UE oraz kraje EFTA: Islandia, Norwegia i Liechtenstein). Dotyczy to także produktów wytworzonych w państwach trzecich, które są sprzedawane na terenie EOG.

Oznakowanie CE nie informuje o tym, że produkt został wytworzony w EOG, lecz jedynie że **został on oceniony przed wprowadzeniem na rynek** i tym samym spełnia wymogi prawne (dotyczące np. zharmonizowanego poziomu bezpieczeństwa) do wprowadzenia go do obrotu handlowego na terenie EOG. Oznacza to, że producent sprawdził, czy dany wyrób jest zgodny ze wszystkimi **zasadniczymi wymaganiami** (dotyczącymi np. zdrowia, bezpieczeństwa i ochrony środowiska), zawartymi w dyrektywach dotyczących tego produktu – lub, jeżeli zostało to przewidziane w dyrektywie/dyrektywach, poddał wyrób ocenie notyfikowanej jednostki oceniającej zgodność.

Jednak nie wszystkie produkty muszą być oznaczone znakiem CE. Obowiązek ten dotyczy wyłącznie kategorii produktów objętych dyrektywami szczegółowymi, które stanowią, że dany wyrób musi być oznakowany

znakiem CE. Produkty ze znakiem CE nabywają nie tylko osoby pracujące w danej branży (np. w przypadku zakupu sprzętu medycznego, wind, maszyn czy urządzeń pomiarowych), lecz również zwykli konsumenci (kupując zabawki, domowe komputery, telefony komórkowe czy żarówki).

Obowiązki producentów

Znak CE umieszcza się na danym wyrobie przed wprowadzeniem go do obrotu i po przeprowadzeniu przez producenta **procedury oceny zgodności** z wynikiem pozytywnym, zgodnie z prawem wspólnotowym odnoszącym się do danego produktu.

Producentem jest, zgodnie z definicją, „każda osoba fizyczna lub prawna, która wytwarza produkt lub która zleca zaprojektowanie lub wytworzenie produktu i oferuje ten produkt pod własną nazwą lub znakiem towarowym”[1]. Te same obowiązki, co producent, mają również osoby fizyczne lub przedsiębiorstwa, które rozprowadzają na terenie EOG produkty gotowe pod własną nazwą lub znakiem towarowym. Mają więc one również obowiązek udostępniania wymaganych prawem informacji na temat projektowania, produkcji oraz oceny zgodności przeznaczonego do sprzedaży wyrobu.

Producent musi przeprowadzić szereg testów mających na celu sprawdzenie i zapewnienie, że dany produkt spełnia wymagania zawarte w stosownych dyrektywach UE. Poprzez umieszczenie na produkcie znaku CE, sporządzenie dokumentacji technicznej oraz deklaracji zgodności **producent oświadcza, na własną odpowiedzialność, że dany produkt spełnia odpowiednie wymogi prawne i potwierdza, że poddany on został wszystkim wymaganym testom**. Dokumentacja techniczna zawiera informacje, które wykorzystuje się do oceny zgodności danego produktu z odpowiednimi wymaganiami oraz do oceny ryzyka.

Władze krajowe przeprowadzają kontrole produktów. Istotne jest zatem przechowywanie przez producenta dokumentacji – w tym dokumentacji technicznej oraz Deklaracji Zgodności – w celu przedstawienia dowodu w przypadku wystąpienia problemów.

Niezależnie od tego, czy producent ma siedzibę na terenie EOG czy też poza nim, producent może ustanowić upoważnionego przedstawiciela (który musi mieć siedzibę na terenie EOG), który w jego imieniu będzie dokonywał różnych czynności administracyjnych. Mogą one obejmować umieszczanie na produktach oznakowania CE. Jednak **wyłącznie sam producent może przeprowadzać testy sprawdzające, które są wymagane do zapewnienia zgodności produktu**. Dla zachowania przejrzystości całego procesu producent musi jednoznacznie oświadczyć na piśmie, które zadania zostały oddelegowane przedstawicielowi.

[1] Rozporządzenie (WE) Nr 765/2008

Obowiązki importerów i dystrybutorów

Produkty pochodzące z państw trzecich, które należą do kategorii produktów objętych dyrektywami regulującymi kwestie oznakowania CE i które mają być sprzedawane w EOG, muszą również być opatrzone znakiem CE.

Mimo że to na producentach ciąży odpowiedzialność za zapewnienie zgodności ich produktów z odpowiednimi wymaganiami oraz za umieszczenie oznakowania CE, również importerzy i dystrybutorzy odgrywają ważną rolę w zapewnieniu, że do obrotu wprowadzane są wyłącznie produkty, które spełniają określone prawem wymagania i są opatrzone znakiem CE. Stanowi to nie tylko dodatkową gwarancję spełniania wymogów UE dotyczących ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i środowiska naturalnego, lecz wspiera również zdrową konkurencję poprzez wprowadzanie jednolitych zasad dla wszystkich podmiotów na rynku.

W przypadku produktów wytwarzanych w państwach trzecich, których producent nie ma przedstawiciela na terenie EOG, **obowiązkiem importerów jest zapewnienie, że wprowadzane przez nich do obrotu towary spełniają wszystkie odpowiednie wymagania** i że nie stwarzają one zagrożenia dla mieszkańców Europy. Importer musi sprawdzić, czy producent spoza UE podjął wszystkie wymagane kroki oraz że dysponuje dokumentacją, którą może okazać na żądanie.

Importerzy muszą więc posiadać odpowiednią wiedzę dotyczącą regulacji zawartych w stosownych dyrektywach i mają obowiązek wspierania władz krajowych w razie wystąpienia jakichkolwiek problemów. Powinni również dysponować pisemną gwarancją producenta, że zostaną im udostępnione wszystkie niezbędne dokumenty – jak Deklaracja Zgodności WE oraz dokumentacja techniczna – i że będą mogli okazać je na żądanie władzom krajowym. Importerzy muszą również zapewnić możliwość stałego kontaktu z producentem.

Przechodząc do następnego szczebla w łańcuchu dostaw, również **dystrybutorzy odgrywają ważną rolę w zapewnieniu, że w obrocie handlowym znajdują się wyłącznie produkty, które spełniają wymagania. Mają oni obowiązek działać z należytą starannością**, aby zapewnić, że ich obchodzenie się z produktem nie wpłynie negatywnie na jego zgodność z obowiązującymi przepisami. Dystrybutorzy muszą również posiadać podstawową wiedzę na temat obowiązujących wymogów prawnych – w tym np. znać produkty objęte obowiązkiem oznakowana znakiem CE i posiadania odpowiedniej dokumentacji – oraz umieć rozpoznać produkty, które w oczywisty sposób nie spełniają wymagań.

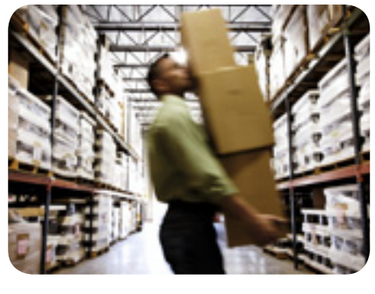

Dystrybutorzy muszą być w stanie wykazać wobec organów krajowych, że działali z należytą starannością oraz że dysponują zapewnieniem producenta lub importera, że podjęli oni stosowne działania. Ponadto, dystrybutorzy mają obowiązek udzielenia pomocy organowi krajowemu w uzyskaniu wymaganej dokumentacji.

Importer lub dystrybutor przejmuje określoną prawem odpowiedzialność producenta, jeżeli rozprowadza produkty pod własną nazwą. W tym przypadku musi on dysponować stosownymi informacjami dotyczącymi zaprojektowania i produkcji danego wyrobu, ponieważ przejmuje odpowiedzialność prawną związaną z umieszczeniem na produkcie oznakowania CE.

6 KROKÓW DO OZNAKOWANIA PRODUKTU ZNAKIEM CE

KROK 1 – Określić, jaka(ie) dyrektywa(y) oraz normy zharmonizowane mają zastosowanie do produktu

Istnieje **ponad 20 dyrektyw** określających kategorie produktowe, dla których wymagane jest oznakowanie CE. Zasadnicze wymagania, które produkty muszą spełnić (np. dotyczące bezpieczeństwa) zostały zharmonizowane na szczeblu UE i są określone ogólnie w tych dyrektywach. **Zharmonizowane normy europejskie** są wydawane w odniesieniu do mających zastosowanie dyrektyw i określają w szczegółowych terminach technicznych zasadnicze wymagania.

KROK 2 – Sprawdzenie specyficznych wymagań dla produktu

To producent musi upewnić się, że jego produkt jest zgodny z zasadniczymi wymaganiami odpowiedniego prawodawstwa unijnego. **Pełna zgodność** produktu z normami zharmonizowanymi gwarantuje temu towarowi **„domniemanie zgodności"** z odpowiednimi zasadniczymi wymaganiami. Stosowanie norm zharmonizowanych pozostaje dobrowolne. Można zdecydować się na inne sposoby spełnienia zasadniczych wymagań.

KROK 3 – Określenie, czy potrzebna jest niezależna ocena zgodności przez jednostkę notyfikowaną

Każda dyrektywa obejmująca produkt określa, czy **autoryzowana strona trzecia** (jednostka notyfikowana) musi uczestniczyć w procedurze oceny zgodności dla oznakowania CE. **Nie** jest to **obowiązkowe dla wszystkich produktów**, tak więc należy najpierw sprawdzić, czy na pewno konieczna jest interwencja jednostki notyfikowanej. Jednostki te są upoważnione przez władze krajowe i zostały oficjalnie „notyfikowane" do Komisji oraz umieszczone w bazie **NANDO** (ang. New Approach Notified and Designated Organisations).

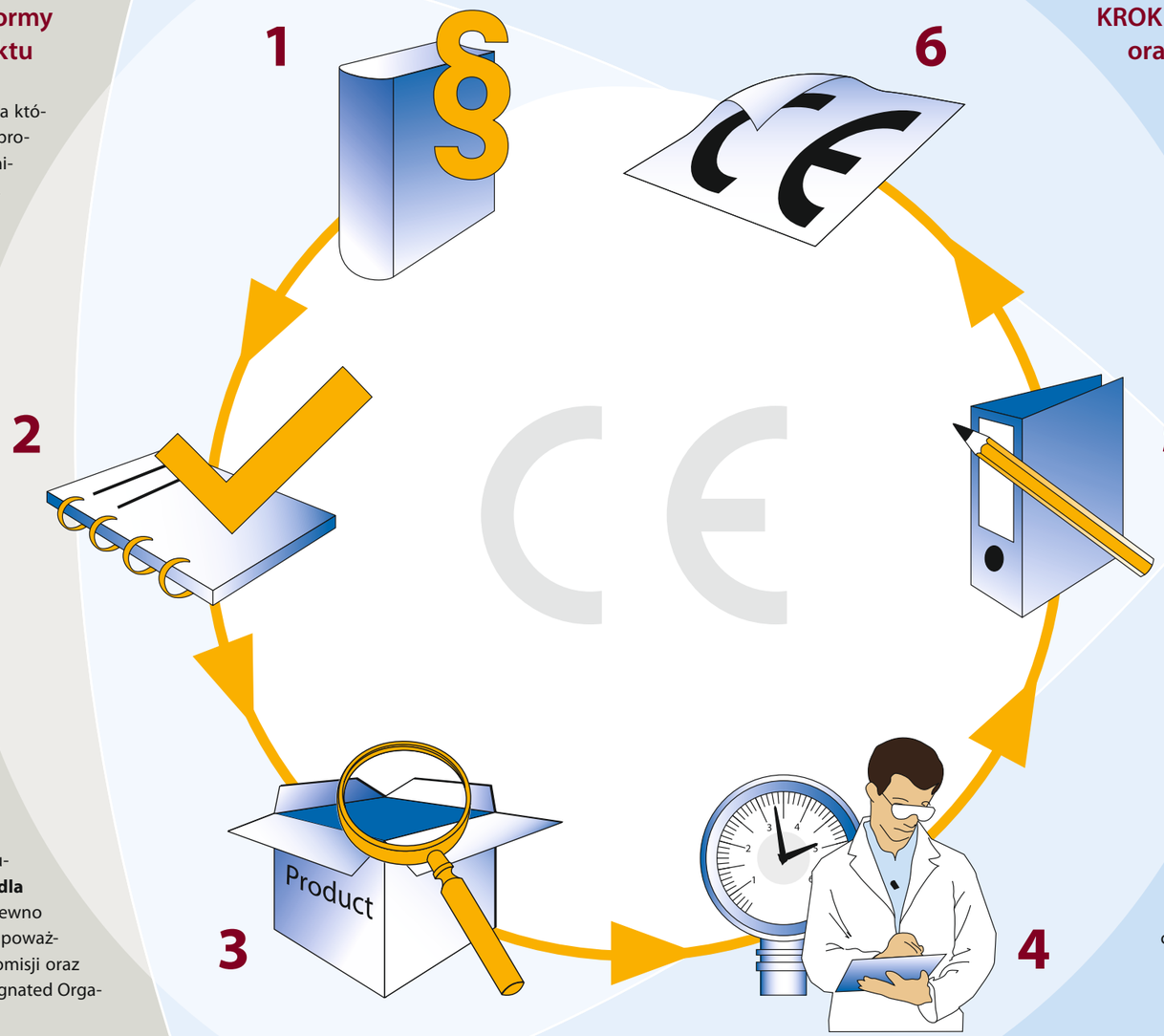

KROK 6 – Umieszczenie oznakowania CE na produkcie oraz deklaracja zgodności WE

Oznakowanie CE musi być **umieszczone przez producenta** lub przez jego upoważnionego przedstawiciela w EOG lub w Turcji. Należy je umieścić na produkcie lub na jego etykiecie zgodnie z prawnym formatem znaku w sposób **dobrze widoczny, czytelny i niezmywalny**. Jeśli jednostka notyfikowana brała udział w procedurze na etapie kontroli produkcji, należy także podać jej numer identyfikacyjny. Producent jest odpowiedzialny za sporządzenie i podpisanie „Deklaracji zgodności WE", jeśli produkt spełnia wymagania. T**o już koniec! Produkt oznakowany godłem CE jest gotowy do wprowadzenia na rynek.**

KROK 5 – Sporządzić i przechowywać wymaganą dokumentację techniczną tak, by była ona dostępna

Producent zobowiązany jest sporządzić **dokumentację techniczną** wymaganą przez dyrektywę(y) do oceny zgodności produktu z właściwymi wymaganiami oraz do **oceny ryzyka**. Wraz z deklaracją zgodności WE, dokumentacja techniczna musi być przedstawiana na żądanie odpowiednim władzom krajowym.

KROK 4 – Test produktu i sprawdzenie zgodności

Producent jest odpowiedzialny za przetestowanie produktu i sprawdzenie jego **zgodności z prawodawstwem UE** (procedura oceny zgodności). Zazwyczaj w zakres tej procedury wchodzi **ocena ryzyka**. Stosując odpowiednie zharmonizowane normy europejskie, można spełnić zasadnicze wymagania prawne opisane w dyrektywach.

Jednostki notyfikowane

Panuje powszechne, choć błędne przekonanie, że produkty oznakowane CE zostały sprawdzone i zatwierdzone przez jakąś instytucję. Tymczasem wiele istniejących na rynku produktów może testować sam producent. Możliwość samodzielnego przeprowadzania kontroli jest szczególnie cenna w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw, które niejednokrotnie nie mają wystarczających środków, aby zlecać kontrole podmiotom zewnętrznym.

Jednak w przypadku niektórych grup produktów, które mogą potencjalnie w większym stopniu zagrażać dobru publicznemu, jak na przykład niebezpieczne maszyny czy zawory wysokociśnieniowe, konieczne jest zaangażowanie „jednostki oceniającej zgodność", która sprawdzi dany wyrób i zdecyduje, czy spełnia on stosowne wymagania prawne oraz czy można wystawić dla niego Deklarację Zgodności. **Dyrektywy UE wyraźnie określają, w przypadku których produktów w procesie oceny zgodności wymagany jest udział „jednostki oceniającej zgodność".**

Każde państwo jest odpowiedzialne za autoryzację własnych jednostek oceniających zgodność, które będą przeprowadzać ocenę zgodności z każdą z dyrektyw na jego terytorium, oraz zgłaszanie ich Komisji Europejskiej (tzw. „notyfikowanie"). Wykaz tych jednostek znajduje się w bazie **NANDO** (ang. New Approach Notified and Designated Organisations).

Jednostki „notyfikowane" muszą spełniać odpowiednie wymagania, na przykład dotyczące kompetencji technicznych, bezstronności i poufności. Ocena produktu przez jednostkę notyfikowaną polega na dokładnej kontroli i testowaniu produktu, jego projektu oraz procesu produkcji. Producent może wystawić Deklarację Zgodności WE oraz umieścić na danym produkcie oznakowanie CE dopiero wtedy, gdy jednostka notyfikowana potwierdzi zgodność z wymaganiami.

Niezależnie od tego, czy w proces oceny zgodności zaangażowana była jednostka notyfikowana, czy też nie, to producent umieszcza na produkcie oznakowanie CE, wystawia Deklarację Zgodności i to on jest odpowiedzialny za zgodność produktu z wymaganiami.

Władze krajowe przeprowadzają kontrole jednostek notyfikowanych pod kątem prawidłowego wypełniania przez nie powierzonych im zadań.

Normy zharmonizowane – niezawodny sposób zapewnienia zgodności z wymaganiami

Główną ideą, jaka przyświeca UE w dążeniu do usunięcia barier w postaci wielu różnorodnych przepisów krajowych, jest ograniczenie zakresu zharmonizowanych regulacji prawnych do określenia zasadniczych wymagań, które mają na celu ochronę interesu publicznego. W interesie publicznym leżą na przykład kwestie zdrowia i bezpieczeństwa, a także ochrona środowiska naturalnego. Zharmonizowane prawodawstwo na całym wspólnym rynku likwiduje zbędne obciążenia administracyjne i tym samym ułatwia swobodny przepływ towarów.

Regulacje zawarte w dyrektywach UE wskazują zagrożenia, na które trzeba zwrócić uwagę, oraz wytyczają cele, do których należy dążyć. Oprócz samych dyrektyw istnieją również normy, stosowane w całym EOG, które są opracowywane przez europejskie organizacje normalizacyjne (CEN, CENELEC, ETSI)[2] w oparciu o te dyrektywy. Są to tzw. normy zharmonizowane i mają one o wiele bardziej techniczny charakter niż dyrektywy, na których się opierają. Oznacza się je przy użyciu standardowej numeracji poprzedzonej literami „EN". **Ich stosowanie nie jest obowiązkowe, jednak ściśle odnoszą się one do dyrektyw, szczegółowo i w sposób techniczny przedstawiają zasadnicze wymagania oraz są dla producenta niezawodną pomocą w uzyskaniu zgodności z wymaganiami**. Są też na bieżąco uaktualniane przez europejskie organizacje normalizacyjne, dzięki czemu odpowiadają potrzebom wynikającym z nowych rozwiązań i technologii.

Producenci, którzy stosują się do norm zharmonizowanych, korzystają z zasady „domniemania zgodności" swoich wyrobów z odpowiednimi dyrektywami UE.

Normalizacja jest procesem dobrowolnym, w którym niezależne organizacje normalizacyjne opracowują specyfikacje techniczne. Normy przyjmuje się na zasadzie konsensusu osiągniętego przy udziale różnych zainteresowanych stron, w tym małych i średnich przedsiębiorstw, konsumentów, związków zawodowych, organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną środowiska, władz publicznych i innych.

Unia Europejska w coraz większym stopniu wykorzystuje normy zharmonizowane już od połowy lat 80-tych XX wieku, mając na celu poprawę otoczenia regulacyjnego i umocnienie konkurencyjności przemysłu europejskiego. Normy zharmonizowane można uznać za przydatne narzędzie efektywnego wdrażania unijnych dyrektyw.

[2] www.cen.eu, www.cenelec.eu, www.etsi.org

W jaki sposób oznakowanie CE chroni interes publiczny?

Oznakowanie CE jest pierwszą wskazówką, że dany wyrób, zanim pojawił się na rynku, został poddany wszystkim niezbędnym testom, mającym na celu zapewnienie zgodności z wymaganiami wynikającymi z przepisów. Władze krajowe mogą zdecydować się na przeprowadzanie dodatkowych kontroli w celu ochrony interesu publicznego.

Wprowadzone do obrotu wyroby ze znakiem CE podlegają kontroli organów nadzoru rynku. Ponadto, władze krajowe egzekwują właściwe stosowanie przepisów dotyczących oznakowania CE i stosują sankcje karne za ich łamanie oraz za wszelkie nadużycia.

Warto podkreślić, że prawodawstwo europejskie tworzy ramy prawne umożliwiające pełny nadzór rynku w przypadku produktów objętych zharmonizowanymi przepisami. **Odpowiednie przepisy krajowe państw członkowskich regulują kwestie kar.**

Podstawowe trzy cele ustanowienia ram prawnych do nadzoru rynku to: (a) zapewnienie, że wprowadzane do obrotu produkty (w tym produkty sprowadzane z państw trzecich) są bezpieczne i spełniają określone przez prawo wymagania, (b) zapewnienie, że oznakowanie CE umieszczane jest na produktach zgodnie z prawem oraz (c) zapewnienie, że prawo unijne jest egzekwowane w sposób konsekwentny i adekwatny (równość szans dla wszystkich podmiotów gospodarczych i ograniczenie nadużyć).

Komisja Europejska, we współpracy z państwami członkowskimi, jest odpowiedzialna za wdrażanie tych ram prawnych. Jej zadania to m.in.: koordynowanie programów krajowych; organizacja nadzoru rynku (monitorowanie zażaleń, wypadków, zasobów, zakresu kompetencji itp.); kontrolowanie krajowych instrumentów nadzoru rynku (zapewnienie odpowiednich kontroli przez władze krajowe i koordynacja zasad dotyczących wejścia na teren należący do producenta lub, w razie konieczności, niszczenia produktów uznanych za niebezpieczne, informowanie społeczeństwa, współpraca z zainteresowanymi stronami itp.); koordynacja działań związanych ze stosowaniem środków zaradczych; współpraca i wymiana informacji (w przypadku zagrożeń, w tym poważnych zagrożeń), podział zasobów itp.

Aby uniknąć jakichkolwiek pomyłek czy niejasności, zakazuje się umieszczania na produktach oznakowania, znaków czy napisów, które mogą wprowadzić strony trzecie w błąd ze względu na skojarzenie ze znaczeniem oznakowania CE oraz na podobieństwo formy. Zezwala się na umieszczanie na produkcie innych oznakowań pod warunkiem, że nie wpływają one niekorzystnie na rozpoznawalność, czytelność i znaczenie oznakowania CE.

Oznakowanie CE powinno być umieszczone w sposób widoczny i czytelny bezpośrednio na produkcie lub na jego tabliczce znamionowej. Jeżeli nie jest to możliwe ze względu na właściwości produktu, oznakowanie CE należy umieścić na opakowaniu i w dołączonych do niego dokumentach. Ponadto, jeżeli na etapie kontroli produkcji uczestniczyła jednostka notyfikowana, należy podać jej numer identyfikacyjny.

Kto w firmie powinien zająć się oznakowaniem CE i jakie dokumenty są wymagane?

Rozpoczynając procedurę oceny zgodności produktu, należy upewnić się, że uczestniczą w niej odpowiedni członkowie personelu firmy. Należy poinformować pracowników dysponujących wiedzą na temat kwestii wymienionych poniżej o procesie oznakowania CE i wyznaczyć dla nich wyraźnie zdefiniowane role.

- **Kwestie prawne:** Wybrana osoba powinna znać i rozumieć dyrektywy UE oraz normy zharmonizowane, które mają zastosowanie do danego produktu, a także mieć świadomość odpowiedzialności prawnej, jaka spoczywa na firmie w związku z umieszczeniem oznakowania CE.
- **Projektowanie i wytwarzanie:** Przedstawiciele zespołów zajmujących się tymi etapami produkcji powinni przekazać wszystkie informacje niezbędne do oceny zgodności wraz ze stosowną dokumentację techniczną.
- **Zgodność z wymaganiami:** Co najmniej jedna osoba powinna być odpowiedzialna za nadzorowanie całego procesu oznakowania CE. Powinna ona posiadać wiedzę na temat kwestii prawnych oraz kwestii związanych z projektowaniem i produkcją, które odgrywają znaczącą rolę w procesie oceny zgodności. Obowiązkiem tej osoby będzie dopilnowanie, żeby dokumentacja techniczna i Deklaracja Zgodności WE zostały sporządzone prawidłowo. Powinna to być też osoba, z którą organy krajowe mogą się kontaktować w celu uzyskania dokumentów czy dodatkowych informacji.

Producenci mają obowiązek sporządzenia dokumentacji technicznej potwierdzającej, że dany wyrób spełnia stosowne wymagania. Producent lub jego upoważniony przedstawiciel muszą przechowywać dokumentację techniczną produktu przez co najmniej 10 lat od dnia, w którym został on wyprodukowany po raz ostatni, chyba że dyrektywa określa inny zakres czasowy.

Każda dyrektywa określa, co powinna zawierać dokumentacja techniczna dla poszczególnych rodzajów produktów. Jeżeli do danego produktu ma zastosowanie więcej niż jedna dyrektywa, w dokumentacji należy zawrzeć wszystkie wymagane informacje. Z zasady powinny się w niej znaleźć informacje dotyczące projektu, produkcji oraz sposobu działania wyrobu. Dalsze informacje, które powinny się znaleźć w dokumentacji, zależą od rodzaju produktu oraz od wszelkich aspektów technicznych, o których należy wspomnieć, aby udowodnić, że dany wyrób spełnia zasadnicze wymagania określone w dyrektywach lub postanowienia norm zharmonizowanych.

Ważny jest również język, w jakim sporządzona jest dokumentacja techniczna – niektóre dyrektywy zawierają wymóg, aby dokumentacja była w języku urzędowym państwa członkowskiego, w którym przeprowadzana jest procedura oceny zgodności. Jeżeli, zgodnie z dyrektywą, w procesie oceny bierze udział jednostka notyfikowana, wtedy dokumentacja musi być sporządzona w języku zrozumiałym dla tej jednostki, nawet jeżeli dyrektywy wyraźnie tego nie regulują.

Producent lub jego upoważniony przedstawiciel musi również sporządzić Deklarację Zgodności WE, gdy produkt jest już gotowy do wprowadzenia do obrotu handlowego. Deklaracja powinna zawierać oznaczenie wszystkich dyrektyw, które mają zastosowanie do produktu, dane kontaktowe producenta lub jego upoważnionego przedstawiciela, a także jednostki notyfikowanej (jeżeli brała udział w procedurze) oraz określenie stosownych norm zharmonizowanych lub innych dokumentów normatywnych.

Więcej informacji na temat polityki regulacyjnej oraz oznakowania CE dostępne jest na stronach:
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/regulatory-policies-common-rules-for-products/index_en.htm

Baza NANDO notyfikowanych jednostek oceniających zgodność:
http://ec.europa.eu/enterprise/newapproach/nando

Komisja Europejska
Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu
B-1049 Bruksela, Belgia
Faks: +32 2 299 08 31
E-mail: entr-reg-approach-for-free-circ @ec.europa.eu

Enterprise Europe Network
http://www.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/

ec.europa.eu/CEmarking

© Unia Europejska, 2011

ISBN 978-92-79-15686-1
9 789279 156861
NB-80-10-346-PL-C
doi:10.2769/63840